

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА імені В. М. КОРЕЦЬКОГО

**РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ТРУДОВОГО ПРАВА:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

Монографія

Київ
2020

УДК 349.2(477)
С11

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України (протокол № 3 від «4» березня 2020 р.)

Рецензенти:

П. Д. Пилюшенко – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка;

Г. І. Чанишева – доктор юридичних наук, професор, декан соціально-правового факультету Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України.

С11 Реалізація норм трудового права: проблеми теорії та практики: монографія / Я. В. Сімутіна, Г. А. Трунова, Н. М. Хуторян, М. М. Шумило та ін.; за ред. Я. В. Сімутіної. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 276 с.
ISBN 978-617-7828-64-7

У монографії проаналізовані актуальні проблеми щодо визначення сфери дії норм трудового права України в сучасних умовах.

Досліджено загальнотеоретичні аспекти реалізації та дії норм трудового права. Розкрито поняття та принципи правозастосування як особливої форми реалізації правових норм. Зосереджено увагу на питаннях ефективності та дефектів реалізації норм трудового права.

На прикладі правових позицій Верховного Суду досліджено проблеми юрисдикції справ зі спорів, що виникли з трудових відносин. Проаналізовано окремі рішення Верховного Суду та їх значення для реалізації норм трудового права. Окремо розглянуто питання соціального партнерства як механізму реалізації прав у сфері соціального страхування.

У роботі сформульовано пропозиції про внесення змін і доповнень до трудового законодавства, окреслено шляхи його реформування й удосконалення з урахуванням питань, що виникають при реалізації норм законодавства про працю.

Для науковців, зокрема докторантів й аспірантів, викладачів, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами теорії трудового права і практики застосування норм трудового законодавства.

ISBN 978-617-7828-64-7

УДК 349.2(477)

В оформленні палітурки використано фрагмент картини Михайла Шумила "Замріяний ліс" (2018).

© М. І. Боднарчук, С. В. Венедіктов,
С. В. Вишновецька, А. П. Гаращенко,
А. Ф. Куліна, Я. В. Сімутіна, Г. А. Трунова,
Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ I Сфера дії норм трудового права в умовах XXI століття (С. В. Венедіктов).....	8
1.1 Генеза сфери дії норм трудового права в Україні.....	8
1.2 Місце трудового права в регулюванні відносин державної служби та державної служби особливого характеру.....	14
1.3 Особливості правового регулювання праці у політичній сфері.....	22
1.4 Правове регулювання праці суддів та прокурорів.....	25
1.5 Співвідношення цивільного і трудового права у питаннях регулювання праці.....	27
1.6 Особливості регулювання праці засуджених до позбавлення волі.....	30
РОЗДІЛ II Загальнотеоретичні аспекти реалізації та дії норм трудового права (С. В. Вишновецька).....	35
РОЗДІЛ III Поняття та принципи правозастосування як особливої форми реалізації норм трудового права (Н. М. Хуторян, М. І. Боднарчук).....	62
РОЗДІЛ IV Дефекти реалізації норм трудового права (Я. В. Сімутіна).....	88
РОЗДІЛ V Ефективність реалізації норм трудового права (А. Ф. Куліна).....	118
РОЗДІЛ VI Юрисдикція трудових спорів: актуальна практика Великої Палати Верховного Суду (А. П. Гаращенко).....	138
6.1 Цивільна юрисдикція.....	139
6.2 Адміністративна юрисдикція.....	157
6.3 Господарська юрисдикція.....	171

РОЗДІЛ VII Рішення Верховного Суду та їх значення для реалізації норм трудового права (М. М. Шумило)	177
7.1 Справи щодо захисту трудових прав учасників АТО та ООС.....	177
7.2 Допустимі межі поняття «заробітна плата» під час правозастосування: на шляху до єдності судової практики.....	189
7.3 Окремі аспекти сфери дії трудового законодавства (нові підходи до вирішення деяких категорій трудових справ).....	206
7.4 Трудовий контракт як ефективний інструмент регулювання відносин у сфері праці: актуальна практика Верховного Суду.....	217
7.5 Встановлення факту трудових відносин: візія Верховного Суду.....	233
7.6 Непоіменований договір як механізм врегулювання відносин на межі галузей права (цивільного та трудового) з позиції судової практики.....	243
РОЗДІЛ VIII Соціальне партнерство як механізм реалізації прав у сфері соціального страхування (Г. А. Трунова)	249

ПЕРЕДМОВА

Питання реалізації права займають важливе місце у юридичній науці, оскільки саме з ефективною правореалізацією безпосередньо пов'язані проблеми загальної ефективності правового регулювання. Безсумнівним є той факт, що реалізація правових норм є найвищою сходинкою дії права і тому вона заслуговує особливої уваги не тільки з боку загальної теорії права, але й з погляду галузевих наук. Однак єдиного розгорнутого розуміння правореалізації у науці ще не сформувалося, не дивлячись на те, що в загальній теорії права ці питання досліджували чимало вчених.

У науці трудового права комплексні дослідження, що поєднують питання теоретичного обґрунтування специфіки галузевої правореалізації та її практичну проблематику, дотепер відсутні. Водночас аналіз багатьох практичних проблем реалізації норм трудового права свідчить про необхідність теоретичних розробок, що дадуть змогу з'ясувати причини неефективної правореалізації у сфері праці та визначити шляхи їх усунення.

Нині, на жаль, низка прав працівників, які зачіпають як їх матеріальні, так і моральні інтереси, належної реалізації не отримують. Ця проблема ускладнюється і змінами у природі праці і технологій, трансформацією на ринку праці, глобалізацією, поширенням нестандартних форм зайнятості тощо. Серйозними проблемами, що негативно позначаються на реалізації норм трудового права України, є прогалини у правовому регулюванні, а також дублювання норм у різних нормативно-правових актах, що породжує множинність норм з одного й того самого питання, розбалансовує систему законодавства, призводить до неузгодженості правових норм, колізій між загальною і спеціальною нормами, правової невизначеності та дезорієнтації правозастосування.

Галузь трудового права спирається на застарілу, неадекватну реальності правову базу. Бажання пристосувати раніше діючі норми до сучасних реалій призводить до зниження ефективності останніх. Проблеми ефективності також пов'язані з великою кількістю законодавчих норм, які втратили своє призначення з плином часу і таких, що потребують скасування. Ревізія нормативно-правових актів